

Djur och odling

Text: Annika Knarrström

I början såg inte Lund särskilt mycket ut som en stad. Det var mer som om bondgårdar hade byggts lite tätare än vad som var vanligt på landet. Under många hundra år har det varit viktigt att det har funnits plats för trädgårdar, stall och ladugårdar inne i staden. Det gällde att se till att det ordnades så mycket mat som möjligt. Ända tills för ungefär 100 år sedan fanns det stall inne i Lund, för det behövdes hästar till alla kärror som kördes runt.

Visserligen kom det mesta av maten från landet direkt runtom staden. Bönderna fick inte sälja mjöl, ägg, ull och ost i byarna, utan allt sådant skulle säljas på marknader i staden. Dit kom också fiskare, som sålde sill, torsk och makrill. Och så kom det jägare, som sålde de hjortar, harar, björnar och vildsvin som de hade skjutit. En del kom långt bortifrån och sålde fina tyger, vin, ovanliga frukter och kryddor från främmande land. Det fanns alltså mycket att köpa i städerna.

Men de flesta stadsbor hade i alla fall en liten trädgård, där de odlade sådant som kål, lök och kanske äpplen. Det var också viktigt att ha egna kryddväxter. Kryddorna lade man i maten, men man gjorde också mediciner av dem. Om man till exempel hade ont i magen så kunde man äta dill. Fläder kunde fungera mot både feber och ont i huvudet.

Höns, ankor, gäss och kaniner tog inte så mycket plats. En del invånare hade mer plats och hade en gräsplätt där kor, hästar, getter och får kunde beta. Då hade de också stall och kanske ladugård. Det fanns till och med grisar inne i staden. De bökade runt där de kunde. Ibland klagade folk på att någon hade släppt in djur för att beta på begravningsplatser, eller på att det gick omkring djur på gatorna.

Från hönsen, gässen och ankorna kunde man få både ägg och kött, men också dun att stoppa i kudden. Från ko, häst, gris, får, get, hjort, björn och hare kunde man få kött att laga till och äta. Djurens skinn tog man tillvara och gjorde läder av. Läder kunde användas till sådant som skor, bälten, jackor och rep. Dessutom kunde man göra sådant som nålar, kammar och flöjter av ben och horn, som kom från djuren.

Det fanns förstås också hundar och katter och sådant som igelkottar, koltrastar, myror och kaniner. Hundarna vaktade hus och husdjur, men hjälpte också katterna att jaga möss och råttor. Precis som nu för tiden ville människorna inte ha råttor och möss i sina matförråd. Och ännu värre var nog alla löss och flugor. Djur och människor bodde nära inpå varandra och det surrade och stacks och kliade nog mest hela tiden.

Bildtext: Arkeologerna hittar ofta mycket skelettben från djur. Här har de samlats ihop i en hög, men annars ligger de förstås här och där i jorden och man får plocka upp ett i taget. Foto: Krister Tayanin.

Bildtext: Av skelettbenen från olika djur kunde man göra olika saker, till exempel nålar och kammar. Här är en trasig kam (det sitter fortfarande fast jord mellan tänderna i kammen). Den kan ha använts för luskamning. Foto: Krister Tayanin.

När arkeologerna gör en undersökning hittar de ofta många skelettben från djur. Den som är expert på skelett kallas **osteolog**. En osteolog kan se vilket djur varje skelettben kommer ifrån. Osteologen kan också se hur gammalt djuret var när det dog och ibland om det var en hane eller hona. Om arkeologerna hittar många skelettben med märken efter att någon har skurit med kniv, så är det ett djur som har slaktats.

Arkeologerna kan också ta jordprover på den plats där de gräver. I jorden kan faktiskt finnas kvar fröer, kärnor och pollen från växter från förr i tiden. Man kan titta på fröerna, kärnorna och pollenkornen i mikroskop. De som är experter på sådant kallas **paleobiologer**. Frön, kärnor och pollen ser olika ut beroende på vilken växt de kommer ifrån. Då kan man lista ut vad som har växt i en trädgård. Eller kanske säga att det inte har varit en trädgård, för där finns bara ogräsfröer.

Bildtext: Det här är ett foto av gamla fröer. De är svarta, för de har legat i en eld. Olika växter har olika frön, så det går att se skillnad på dem och komma på vilken växt de kommer från. Fröna på foto är förstås egentligen små, så här har man fotograferat med hjälp av ett mikroskop. Foto: Santeri Vanhanen.

Vad tror du att man kan göra för saker av till exempel ett ko-horn?

Vet du något annat man kan göra för att bota mag-ont, än att äta dill?